

De sex första åren

Det nystartade institutet delade lokaler med Collegium Medicum i det tidigare slottsbageriet på Riddarholmen (Fig.1) (byggnaden kom sedermera att utnyttjas som bostadshus, i vilket vår nationalskald August Strindberg föddes 1849, men revs 1863) fram till den 12 september 1816 då det flyttade till egendomen Glasbruket på Kungsholmen. Flytten skedde med pråmar över Riddarfjärden. I en av dem fraktades den värdefulla samling av böcker och handskrifter, som erhållits dels från Collegium Medicum, dels genom flera stora donationer (bland annat av institutets förste inspector Anders Johan Hagström), och som idag utgör en stor och oersättlig del av Hagströmerbibliotekets samlingar – KI:s och Svenska Läkaresällskapets medicinhistoriska bokmuseum. En annan av pråmarna, som innehöll professor Hagströmers anatomiska och kirurgiska preparat, förläste däremot.

Att institutet var tänkt att inta en större roll än vad den ursprungliga officiella beteckningen angav framgår av att det redan 1811 fick namnet Mediko-kirurgiska Institutet. Dessutom infördes stora förändringar i institutets första reglemente (1815) i enlighet med dessa intentioner. Benämningen Karolinska Mediko-kirurgiska Institutet – ibland föregått av Kungliga eller Congliga – infördes dock först den 18 februari 1817 genom följande beslut av Kungl. Maj:t:

Beträffande den af Eder ..... gjorda underdåniga hemställan rörande en Inscription ofvanför porten till det blifvande Auditorium och Laboratorium Chemicum, hafve Wi i nåder beslutit att denna Inscription må blifva: Carolinska-Institutet med årtalet 1816.

Det beslutade namnet togs emellertid inte i bruk. I stället blev Karolinska mediko-kirurgiska institutet den vedertagna beteckningen. Det nuvarande, kortare namnet Karolinska Institutet kan ses som en återgång till 1817 års beslut utlöst av studentrevolten 1968.

I det här sammanhanget kan också nämnas något om institutets sigill (Fig.2) som inte beskrivits tidigare. I alla KI kataloger efter andra världskriget har man nämligen kunnat läsa att institutet har ända från sina första verksamhetsår använt ovan avbildade sigill med en askulapstav som omges av en ormskål och en tupp. Men så är inte alls fallet. KI begagnade länge Collegium medicum och därefter Sundhetskolegiets sigill. Det var först vid ett möte 1850 som institutets inspektor Anders Retzius väckte frågan om inte KI likt rikets övriga läroverk borde ha ett eget sigill. Detta skedde i en bisats till en diskussion om utformandet av en särskild

akademiuiform för KI som skulle vara billig nog för alla professorer att anskaffa. Man valde dock att uppskjuta ett beslut härom, och frågan återkom först vid ett möte den 21 december 1854 när den som inspektor för en tjänstledig Anders Retzius vikarierande Gustaf von Düben anmälde att han låtit förfärdiga sigill och stämpel för Institutet, och förevisade detsamma. Den mekaniska hävarm för stämpling som instrumentmakaren B. A. Nyman förfärdigat visade sig dock vara felkonstruerad. I stället för att enbart stämpla papperet stansade den nämligen ut sigillet. Efter reklamation och modifikation fungerade den dock som avsett. Proceduren är märklig eftersom man i ett ärende som detta kunde ha förväntat sig ett kungligt beslut.

Grundandet av institutet gick som framgått snabbt i slutskedet. Däremot dröjde det som nämnts ända till 1815 innan det första reglementet fastställdes. Trots detta hade verksamheten pågått ända sedan starten genom att institutet försågs med lärarresurser (sex professorer och därtill knutna sex adjunktjänster) som var större än de som fanns vid de medicinska fakulteterna vid universiteten i Lund och Uppsala. De två första professurerna tillsattes visserligen inte officiellt förrän 1813 och de övriga ett par år senare, men i praktiken var flertalet av professorerna nog verksamma vid institutet redan från och med det första arbetsåret.

Av de sex professurerna var två nyinrättade, de i praktisk och teoretisk medicin med Carl Fredrik Weltzin respektive Erik Gadelius som innehavare, medan tre, som inrättats långt tidigare vid Collegium Medicum, överfördes till institutet: anatomi och kirurgi Anders Johan Hagströmer, kemi och farmaci Jöns Jacob Berzelius och obstetrik och gynekologi Jacob Alm. Samtidigt knöts professor Bergianus Olof P. Swartz till institutet som professor i farmakodynamik och farmakognosi.

Såväl utbildningen som forskningen kom igång snabbt. Två läroböcker gavs ut: Berzelius' Lärbok i Kemien del 2 år 1812 (del 1 utkom redan 1808 medan den sista delen, del 5, inte gavs ut förrän 1828) och Alms Handbok för Barnmorskor på Kungl. Maj:ts nädstigste befallning utgifven år 1814 - liksom drygt 190 vetenskapliga originalarbeten varav flera i utländska tidskriftserier. Mest produktiv var Berzelius (Fig.3) som stod för cirka 170 av arbetena. Flera av dessa var dessutom banbrytande, till exempel Om de bestämda proportioner hvari den oorganiska naturens beståndsdelar finnas förenade. Summariskt resultat af de försök som häröfver blivit anställda (1811), Öfversigt af djurkemiens (fysiologisk kemi) framsteg och närvarande tillstånd (1812) (tidigare versioner av detta verk, som anses utgöra starten

Inställningar...

Globala inställningar...

Om Adobe Flash Player 14.0.0.125...

för den moderna biokemin, utgavs redan 1806 och 1808) och upptäckterna av flera grundämnen. Härutöver utkom tre doktorsavhandlingar under den aktuella tidsperioden: De Febri puerperali conamen (Översikt över barnsängsfeber) av Gustaf Toppelius 1812, Enchiridii Toxicologiae tentamen (Försök till översikt över toxicologi) av Nils Gabriel Sefström 1813 och Observationes circa Lithotomiam (Observationer rörande lithotomi) av Carl Johan Ekström 1815.

Mot bakgrund av alla de uppgifter som det nystartade institutet hade att ta itu med imponeras man av den framgångsrika starten. Institutets forskare hade uppenbarligen valts med stor omsorg - man ville att det skulle bli framgångsrikt. Självfallet bidrog Berzelius omfattande och nyskapande forskning i högsta grad härtill.

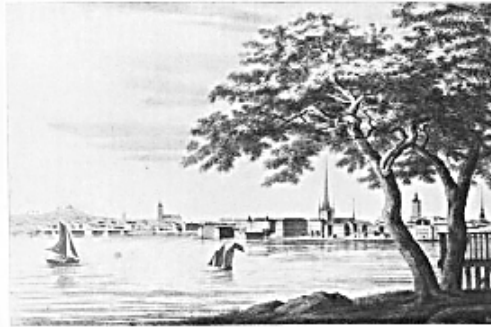

Fig.1. Riddarholmen år 1820 sedd från söder med bland annat Collegium medicum och Karolinska Institutets tidigare, gemensamma byggnad (ur Lennmalm 1910).

Fig.2. Karolinska Institutets sigill genom tiderna, till vänster det ursprungliga sigillet från 1854, i mitten det som skapades av Karl-Erik Forsberg i slutet av 1960-talet och som justerades 2005 av varumärkesbyrån ESSEN (till höger).

Äskulapstaven är uppkallad efter läkekonstens gud Asklepios (Aesculapios), son till Apollon som brukade åtföljas av en orm. Ormen mottog föda ur gudinnan Hygieas (dotter till Apollon) skål. Tuppen symboliserar det nya livet, en offergåva åt Apollon från dem som tillfrisknat från sjukdom. Det är detta som Sokrates syftar på med sina sista ord när han tömt giftbägaren: O, Kriton, vi är skyldiga guden Asklepios en tupp. Glöm inte att offra den åt honom.

Berzelius vid 37 års ålder.
Åkvsrätt av J. H. Bess af Hjolmsäter 1816.
i privat ägo.

Fig.3. Porträtt av Jacob Berzelius (ur Hagströmerbibliotekets porträttsamling).